

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2019/20:SfU3

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om anslag för 2020 inom utgiftsområde 12, som totalt uppgår till drygt 101 miljarder kronor. Därmed avstyrker utskottet de alternativa budgetförslag som förts fram i motioner. Utskottet tillstyrker också regeringens förslag om ändring i socialförsäkringsbalken med ikraftträdande den 1 januari 2020.

I betänkandet finns fyra särskilda yttranden (M, SD, V och KD). Ledamöterna från Moderaterna, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna avstår från ställningstagande när det gäller anslagsbeslutet och redovisar i stället sina överväganden i de särskilda yttrandena.

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:1 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Cirka 20 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

Utskottets överväganden6

 Statens budget inom utgiftsområde 129

Särskilda yttranden15

 1. Statens budget inom utgiftsområde 12 (M)15

 2. Statens budget inom utgiftsområde 12 (SD)15

 3. Statens budget inom utgiftsområde 12 (V)16

 4. Statens budget inom utgiftsområde 12 (KD)17

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....19

 Propositionen19

 Motioner från allmänna motionstiden 2019/2019

Bilaga 2

Regeringens och motionärernas anslagsförslag22

Bilaga 3

Regeringens lagförslag23

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Statens budget inom utgiftsområde 12

a) Anslagen för 2020

Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 12 enligt regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:1 utgiftsområde 12 punkt 2 och avslår motionerna

2019/20:2653 av Julia Kronlid m.fl. (SD),

2019/20:2797 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 2, 4, 7 och 8,

2019/20:2798 av Julia Kronlid och Linda Lindberg (båda SD) yrkandena 1, 2, 4, 7, 8, 12 och 16,

2019/20:2990 av Hans Eklind m.fl. (KD) yrkande 6,

2019/20:3105 av Ebba Busch Thor m.fl. (KD) yrkandena 13, 17, 31, 35 och 46,

2019/20:3243 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 43,

2019/20:3299 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

2019/20:3368 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) yrkande 29.

b) Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:1 utgiftsområde 12 punkt 1.

Stockholm den 5 december 2019

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Maria Malmer Stenergard

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Maria Malmer Stenergard (M)*, Rikard Larsson (S), Carina Öhlsson (S), Katarina Brännström (M)*, Paula Bieler (SD)*, Teresa Carvalho (S), Solveig Zander (C), Julia Kronlid (SD)*, Kadir Kasirga (S), Hans Eklind (KD)*, Björn Petersson (S), Bengt Eliasson (L), Jonas Andersson i Skellefteå (SD)*, Mats Berglund (MP), Arin Karapet (M)*, Ann-Sofie Alm (M)* och Christina Høj Larsen (V)*.

* Avstår från ställningstagande, se särskilda yttranden.

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlas regeringens budgetproposition 2019/20:1 i de delar som gäller utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn och ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2019/20. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Lagförslaget finns i bilaga 3.

I bilaga 2 finns en sammanställning av regeringens förslag till anslag för 2020 och de avvikelser från dessa som Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna föreslår i sina anslagsmotioner.

Under beredningen har Försäkringskassans generaldirektör informerat utskottet om myndighetens arbete.

Budgetprocessen i riksdagen

Rambeslutsprocessen

Budgetprocessen innebär bl.a. att riksdagen i ett första steg genom *ett* beslut fastställer en utgiftsram för varje utgiftsområde. Utgiftsramen anger det belopp som utgiftsområdets anslag högst får uppgå till (11 kap. 18 § tredje stycket riksdagsordningen).

Riksdagen har bifallit regeringens förslag och bestämt utgiftsramen för 2020 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn till 101 430 320 000 kronor (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:FiU1, rskr. 2019/20:59). I detta betänkande föreslår socialförsäkringsutskottet för riksdagen hur anslagen för utgiftsområdet ska fördelas inom ramen för utgiftsområdet. Riksdagens ställningstagande till anslag för utgiftsområdet sker genom *ett* beslut (11 kap. 18 § fjärde stycket riksdagsordningen).

Uppföljning av regeringens resultatredovisning

Enligt 10 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen lämna en redovisning av de resultat som har uppnåtts i verksamheten i förhållande till de mål som riksdagen har beslutat.

I utskottens uppgifter ingår att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut (4 kap. 8 § regeringsformen). Som en del i utskottens uppföljning ingår att behandla den resultatinformation som regeringen presenterar. Riksdagen har beslutat om riktlinjer för bl.a. den löpande uppföljningen av regeringens resultatredovisning (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21, rskr. 2005/06:333–335). Av riktlinjerna framgår att riksdagen beställer och tar emot information om resultatet av statens verksamhet.

Utskottet har mot den bakgrunden granskat regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 12 i budgetpropositionen. Granskningen är ett underlag för utskottets behandling av budgetpropositionen och för den fortsatta mål- och resultatdialogen med regeringen.

Betänkandets disposition

Betänkandet har disponerats så att regeringens resultatredovisning behandlas först. Därefter behandlar utskottet de förslag i budgetpropositionen, inklusive ett förslag till lagändring, och de motionsförslag som gäller anslag inom utgiftsområde 12.

Utskottets överväganden

Regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 12

Propositionen

Riksdagen har beslutat om följande mål för utgiftsområde 12. Den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

För att redovisa resultaten inom utgiftsområdet används indikatorerna barnafödandet, barnfamiljernas inkomstutveckling, barnhushåll med låg ekonomisk standard, de familjeekonomiska stödens betydelse för hushållens inkomster, föräldrarnas arbetskraftsdeltagande och föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen.

Administrationen av den ekonomiska familjepolitiken redovisas utifrån de verksamhetsmål som regeringen har gett Försäkringskassan i regleringsbrev och i förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan. De aktuella verksamhetsmålen rör bl.a. myndighetens uppdrag att vid beslut och andra åtgärder som rör barn analysera konsekvenserna för barn och då ta särskild hänsyn till barnets bästa enligt FN:s konvention om barnets rättigheter och att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten. Vidare ska Försäkringskassan informera och ge stöd till föräldrar i frågor om underhållsbidrag och underhållsskyldighet gentemot barn och, inom ramen för detta, bistå föräldrar med hjälp och stöd att dels beräkna underhållsbidrag, dels utforma avtal om sådant bidrag i det enskilda fallet.

Regeringens analys och slutsatser

Måluppfyllelsen för utgiftsområdet är enligt regeringen acceptabel. Den ekonomiska familjepolitiken bidrar till att utjämna skillnader mellan hushåll med och utan barn samt bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna. Skillnader består dock mellan ensamstående hushåll och sammanboende, liksom mellan hushåll med inrikes och utrikes bakgrund. För en bättre måluppfyllelse behöver familjepolitiken fortsätta att utvecklas i mer jämställd riktning. Det är även av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att bidra till goda uppväxtvillkor för barn och att skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan de olika barnhushållen minskar på så sätt att de med lägst inkomster får stöd. De behovsprövade stöden har god träffsäkerhet men den kan förbättras ytterligare.

Under förra mandatperioden genomförde regeringen flera förändringar. Barnbidraget och studiebidraget höjdes med 200 kronor i månaden och inkomstgränserna i bostadsbidraget höjdes för första gången på 20 år. Höjningarna av inkomstgränserna i bostadsbidraget sker i flera steg och kommer

att, när utbyggnaden är klar 2021, leda till att 18 000 fler barnfamiljer har fått eller kommer att få bostadsbidrag. Utöver detta har underhållsstödet höjts för alla åldersgrupper, och mest för barn över 15 år. Totalt sett har underhållsstödet för de äldsta barnen höjts med 800 kronor i månaden. Højningarna har inneburit att familjepolitikens andel av barnhushållens disponibla inkomster ökar för första gången på många år.

De familjeekonomiska stödets andel av barnhushållens disponibla inkomster har minskat över tid, men en svag uppgång kan ses för 2018. Stödets minskade betydelse över tid förklaras av höjda reallöner och fler i sysselsättning. Stödets nivåer följer inte heller inkomstnivåerna, och deras andel av den disponibla inkomsten har därför minskat i betydelse. Träffsäkerheten är dock god, särskilt för de behovsprövade stöden. Under 2018 gick 26 procent av utbetalningarna av familjeekonomiska stöd till den femtedel av barnhushållen som hade lägst ekonomisk standard. För de behovsprövade bidragen var fördelningsprofilen tydligare, hälften av utbetalningarna gick till denna grupp.

Delat ansvar för omvårdnaden och försörjningen av barnen utgör både på kort och på lång sikt viktiga utgångspunkter för ett jämställt föräldraskap. Andelen föräldrapar som delar mer lika på föräldrapenningen och föräldraleligheten ökar över tid, om än långsamt och med stora skillnader beroende på föräldrarnas utbildningsnivå och inkomster. Det varierar även beroende på om föräldrarna är födda i Sverige eller inte. Införandet av den tredje reserverade månaden 2016 har bidragit till en jämnare fördelning av både föräldrapenning och föräldralelighet under barnets två första levnadsår. Vidare reglerar fler underhåll på egen hand utan Försäkringskassan som mellanhand, samtidigt som det växelvisa boendet är högt.

Barnafödandet är fortsatt högt och föräldrarnas arbetskraftsdeltagande har ökat. Samtidigt anger drygt var tredje förvärvsarbetande förälder att de varje vecka har svårt att förena arbetsliv med familj och fritid, och var fjärde förälder anger att de saknar inflytande över arbetstidens förläggning. Skillnader i arbetsvillkor mellan kvinnor och män beroende på t.ex. arbetsmarknadsanknytning, arbetsmarknadssektor m.m. kan innebära att föräldrar möter olika möjligheter och svårigheter att förena arbetsliv och familjeliv.

När det gäller Försäkringskassans administration anger regeringen att kvaliteten i de olika förmånerna har utvecklats åt delvis olika håll under 2018. Föräldrapenningen har utvecklats positivt i fråga om rättssäkerhet, service och produktivitet medan det för t.ex. bostadsbidrag och underhållsstöd är kraftigt ökande styckkostnader samt längre handläggningstider. Försäkringskassans granskning av risken för felaktiga utbetalningar inom den tillfälliga föräldrapenningen visar att det finns felaktigheter i ärenden motsvarande 15 procent av de dagar som beviljats. Orsaken till felaktigheterna är oklara, men Försäkringskassan har vidtagit ett antal åtgärder för att minska riskerna för felaktiga utbetalningar.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att det sedan flera år pågår en dialog mellan riksdagen och regeringen om utvecklingen av den ekonomiska styrningen. Utskottet anser att det är angeläget att utvecklingsarbetet kring den ekonomiska styrningen fortsätter.

Resultatredovisningen är ett viktigt underlag för utskottets beredning av budgetpropositionen. Resultaten inom utgiftsområde 12 redovisas med en tydlig struktur och de illustreras med ett antal tabeller och diagram. Ett flertal av dessa har en uppdelning på män och kvinnor som åskådliggör könsskillnader. Vidare uppvisar flera av diagrammen och tabellerna tidsserier som möjliggör en analys över tid.

Utskottet gör liksom regeringen bedömningen att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till att utjämna skillnader mellan hushåll med och utan barn samt bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna. Skillnader består dock mellan ensamstående hushåll och sammanboende, liksom mellan hushåll med inrikes och utrikes bakgrund. För en bättre måluppfyllelse, som enligt regeringen är acceptabel, behöver familjepolitiken fortsätta att utvecklas i mer jämställd riktning. Regeringen framhåller att skillnader i arbetsvillkor mellan kvinnor och män beroende på t.ex. arbetsmarknadsanknytning, arbetsmarknadssektor m.m. kan innebära att föräldrar möter olika möjligheter och svårigheter att förena arbetsliv och familjeliv.

Utskottet konstaterar att det av propositionen framgår att papporna förväntas ta ut 30 procent av föräldrapenningdagarna under 2019. Enligt regeringen finns det tydliga indikationer på att det föreligger en korrelation mellan ett jämställt föräldraledighetsuttag och en mer jämställd fördelning av det obetalda hemarbetet och det betalda förvärvsarbetet. Av det skälet anser även utskottet att det är av vikt att familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning.

När det gäller Försäkringskassans administration förutsätter utskottet att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra kvaliteten i handläggningen av framför allt bostadsbidrag och underhållsstöd samt att felaktigheterna i utbetalning av tillfällig föräldrapenning minskar.

Statens budget inom utgiftsområde 12

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt regeringens förslag och antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken. Motionärernas alternativa förslag till statens budget för 2020 inom utgiftsområde 12 avslås.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD), 3 (V) och 4 (KD).

Propositionen

Anslaget 1:1 Barnbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:1 Barnbidrag bestäms till 33 493 943 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp till familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Barnbidraget och flerbarnstillägget höjdes den 1 mars 2018 med 200 kronor per barn och månad. Antalet barn i åldern 0–16 år beräknas öka under prognosperioden, vilket medför högre utgifter för barnbidrag och flerbarnstillägg. Utgifterna för förlängt barnbidrag beräknas öka eftersom antalet barn i åldern 16–21 år också förväntas öka. Sammantaget bedöms kostnaderna för anslaget öka.

Anslaget 1:2 Föräldraförsäkring

Regeringen föreslår att anslaget 1:2 Föräldraförsäkring bestäms till 47 288 762 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning samt ålderspensionsavgift för dessa förmåner. Kostnaderna för föräldrapenningen beräknas öka till följd av ett fortsatt högt barnafödande, en stigande timlön och männens ökade uttag av föräldrapenning. Även utgifterna för tillfällig föräldrapenning ökar till följd av ett ökat antal barn i åldern 0–12 år. Sammantaget innebär detta att kostnaderna för anslaget ökar.

Anslaget 1:3 Underhållsstöd

Regeringen föreslår att anslaget 1:3 Underhållsstöd bestäms till 2 627 264 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar återförs till anslaget. Underhållsstödet för barn som har fyllt 15 år höjdes den 1 januari 2018 och den 1 augusti 2018 med 150 respektive 350 kronor per månad. Den 1 januari 2019 höjdes stödet för barn i

åldern 11–14 år med 150 kronor per månad. Antalet barn med underhållsstöd förväntas minska som en följd av att fler föräldrar reglerar underhåll för barn på egen hand. Sammantaget innebär detta att kostnaderna för anslaget minskar.

Anslaget 1:4 Adoptionsbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:4 Adoptionsbidrag bestäms till 20 184 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanlutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Antalet barn som kommer till Sverige genom adoption fortsätter att minska. Regeringen föreslår ökade insatser för stöd före, under och efter adoption. För att finansiera insatsen föreslås att anslaget minskas med 3,1 miljoner kronor för 2020. Av dessa medel förs 2,5 miljoner kronor till utgiftsområde 9. Sammantaget innebär detta att kostnaderna för anslaget minskar.

Anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Regeringen föreslår att anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd bestäms till 997 300 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd. Antalet barnpensioner förväntas öka liksom antalet efterlevandestöd. I propositionen föreslås att efterlevandestöd fr.o.m. den 1 januari 2020 inte ska få lämnas för längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden. Förslaget innebär att retroaktivtiden blir densamma som för underhållsstödet och att barn till särlevande föräldrar och barn till avlidna föräldrar kommer att få ett mer enhetligt stöd. Vidare medför förslaget att incitamenten att ansöka om den förmån som har längst retroaktivitet och som därmed innebär en högre ersättning kommer att tas bort. Förslaget, som föranleder en ändring i socialförsäkringsbalken, innebär att utgifterna för anslaget minskar. Sammantaget förväntas dock kostnaderna för anslaget öka.

Anslaget 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag bestäms till 4 691 391 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag samt för statlig ålderspensionsavgift för dessa förmåner. Den 1 januari 2019 ersatte omvårdnadsbidraget den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Det innebär att utgifter successivt kommer att överföras mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag. Sedan den 1 januari 2019 kan en ny förmån, merkostnadsersättning, beviljas. Ersättning för merkostnader vid funktionsnedsättning för barn och vuxna belastar i fortsättningen anslaget 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och

funktionsnedsättning. Nuvarande beslut om vårdbidrag med merkostnadsersättning fortsätter att gälla i enlighet med övergångsbestämmelserna. Inom fem år bedöms hela personkretsen omfattas av de nya bestämmelserna. Antalet nybeviljade vårdbidrag har ökat stadigt sedan 2010 och den utvecklingen antas fortsätta fram till 2019 då vårdbidragen successivt övergår till omvårdnadsbidrag. Sammantaget innebär detta att kostnaderna för anslaget ökar.

Anslaget 1:7 Pensionsrätt för barnår

Regeringen föreslår att anslaget 1:7 Pensionsrätt för barnår bestäms till 7 565 300 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår. Utgifterna förväntas öka de kommande åren till följd av att fler barn föds och att timlönerna ökar. Sammantaget förväntas kostnaderna för anslaget öka.

Anslaget 1:8 Bostadsbidrag

Regeringen föreslår att anslaget 1:8 Bostadsbidrag bestäms till 4 746 176 000 kronor för 2020.

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer och till unga som fyllt 18 men inte 29 år.

Ett nytt särskilt bidrag för barn som bor växelvis hos sina föräldrar har införts inom bostadsbidraget. I december 2018 var det totalt ca 12 000 föräldrar som fick bidraget (ensamma sökande) varav 8 200 var kvinnor och 3 700 var män. Därutöver fick 100 hushåll bidraget efter gemensam ansökan. Vidare har inkomstgränsen för barnfamiljer och umgängesbidraget inom bostadsbidraget höjts för att förbättra för hushåll med låg ekonomisk standard. Antalet barnhushåll med bostadsbidrag förväntas öka något under 2020 för att sedan minska under perioden 2021–2022, samtidigt som antalet ungdomshushåll minskar svagt. Sammantaget förväntas kostnaderna för anslaget öka.

Motionerna

Moderaterna

I kommittémotion 2019/20:3299 yrkande 1 föreslår Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) att riksdagen anvisar 450 000 000 kronor mindre till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2020. Till anslaget 1:1 Barnbidrag anvisas 300 miljoner kronor mindre än regeringen. Enligt motionärerna bör flerbarnstillägg endast utges till svenska medborgare eller till den som har arbete här. Till anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd anvisas 150 miljoner kronor mindre än regeringen. Motionärerna föreslår att rätten till efterlevandestöd avskaffas för barn och ungdomar som bor i familjehem, stödboenden eller HVB-hem. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om flerbarnstillägg.

I kommittémotion 2019/20:3368 yrkande 29 begär Maria Malmer Stenergard m.fl. (M) ett tillkännagivande om att rätten till efterlevandestöd för barn och ungdomar i HVB-hem, familjehem och stödboenden avskaffas. Motionärerna påpekar att barn och ungdomar som bor i sådant boende redan försörjs av offentliga medel.

Sverigedemokraterna

I kommittémotion 2019/20:2653 föreslår Julia Kronlid m.fl. (SD) att riksdagen anvisar 5 291 000 000 kronor mer till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2020. Till anslaget 1:2 Föräldraförsäkring anvisas 3 369 miljoner kronor mer än regeringen. Motionärerna anser att föräldrapenningen bör höjas från 80 till 85 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten och att taket ska höjas till 12 prisbasbelopp. Vidare bör blivande mammor få rätt till tio dagar med graviditetspenning innan födelsen och tillfällig föräldrapenning kunna utges till båda föräldrarna vid mödravårdsbesök från det att graviditeten är bekräftad. Till anslaget 1:4 Adoptionsbidrag anvisas 2 miljoner kronor mer än regeringen. Motionärerna anser att adoptionsbidraget ska höjas med 10 000 kronor för varje barn samt följa kostnadsutvecklingen. Till anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd anvisas 80 miljoner kronor mindre än regeringen. För att få efterlevandestöd bör det enligt motionärerna krävas att barnet är svensk medborgare alternativt har EU/EES-medborgarskap och att föräldrarna var folkbokförda i Sverige vid dödsfallet. Till anslaget 1:8 Bostadsbidrag anvisas 1 000 miljoner kronor mer än regeringen för att stärka bostadsbidraget för familjer med svag ekonomi. Slutligen föreslår motionärerna ett nytt anslag, Bidrag till förstföderskor, till vilket anvisas 1 000 miljoner kronor för inköp av t.ex. bilbarnstol och barnvagn.

I kommittémotion 2019/20:2797 föreslår Julia Kronlid m.fl. (SD) ett flertal tillkännagivanden. Det handlar om tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna under den tidigare delen av graviditeten (yrkande 2), bidrag till förstföderskor (yrkande 4), förstärkt föräldrapenning (yrkande 7) och höjt tak i föräldrapenningen (yrkande 8).

Även i kommittémotion 2019/20:2798 av Julia Kronlid och Linda Lindberg (båda SD) föreslås liknande tillkännagivanden som innebär att båda föräldrarna ska ha rätt att närvara vid besök hos mödravården under hela graviditeten (yrkande 1), en ny form av tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna (yrkande 2), bidrag till förstföderskor (yrkande 4), förstärkt föräldrapenning (yrkande 7), höjt tak i föräldrapenningen (yrkande 8), stärkt bostadsbidrag (yrkande 12) och höjt adoptionsbidrag (yrkande 16).

Kristdemokraterna

Ebba Busch Thor m.fl. (KD) föreslår i partimotion 2019/20:3105 yrkande 46 att riksdagen anvisar 3 422 000 000 kronor mer till utgiftsområde 12 än vad som föreslås i budgetpropositionen för 2020. Till anslaget 1:2 Föräldraförsäk-

ring anvisas 82 miljoner kronor mer än regeringen eftersom motionärerna motsätter sig att antalet föräldrapenningdagar för nyanlända föräldrar begränsas för barn yngre än två år. Till anslaget 1:7 Pensionsrätt för barnår anvisas 2 400 miljoner kronor mer än regeringen dels för att utöka antalet barnrättsår från fyra till fem, dels för att höja jämförelseinkomsten under barnrättsåren från 75 till 85 procent. Till anslaget 1:8 Bostadsbidrag anvisas 940 miljoner kronor mer än regeringen. Det barnrelaterade bidraget för hemmavarande barn bör enligt motionärerna höjas med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor för två barn och 600 kronor för tre eller flera barn. Vidare bör taket för den bidragsgrundande inkomsten höjas med 30 000 kronor.

I samma motion yrkandena 13, 17 och 31 begärs tillkännagivanden om att utöka pensionsrätten för barnår med ett år och höja jämförelseinkomsten, om antalet föräldrapenningdagar för nyanlända med barn yngre än två år och om att höja både det särskilda bostadsbidraget för hemmavarande barn och taket för den bidragsgrundande inkomsten. I yrkande 35 begärs ett tillkännagivande om höjt adoptionsbidrag och kostnadsfri föräldrautbildning för presumtiva adoptivföräldrar. Motionärerna anser att bidraget bör höjas till 90 000 kronor för varje barn och finansieras inom den befintliga ramen för anslaget 1:4 Adoptionsbidrag.

I kommittémotionerna 2019/20:2990 av Hans Eklin m.fl. (KD) yrkande 6 och 2019/20:3243 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 43 begärs tillkännagivanden om utökad pensionsrätt för barnår med ett år och höjd jämförelseinkomst respektive höjt bostadsbidrag för hemmavarande barn.

Utskottets ställningstagande

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och barnets bästa i fokus utgör de bärande principerna för familjepolitiken. Familjepolitiken är därutöver omfördelande. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt, och kan anpassas efter föräldrars och barns behov. En generell välfärd som omfattar alla bidrar till att utjämna ekonomiska villkor och förbättrar levnadsförhållanden för barnhushållen samt har hög legitimitet.

Utskottet delar regeringens bedömning att den ekonomiska familjepolitiken har god effekt för att utjämna ekonomiska klyftor, men att den inte alltid räcker till. Vissa barnfamiljer som t.ex. ensamstående kvinnor eller hushåll där föräldrarna är nyanlända löper hög risk för låg ekonomisk standard, ibland flera år i rad. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är därför en prioriterad uppgift. Utskottet ser positivt på att flera förbättringar redan har genomförts. Barnbidraget och studiebidraget har höjts liksom inkomstgränserna i bostadsbidraget. Dessutom har underhållsstödet höjts för alla åldersgrupper, och mest för barn över 15 år. Vidare har regeringen tillsatt en utredning som ska göra en översyn av regelverken för underhållsstöd och

bostadsbidrag så att dessa moderniseras och bl.a. får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet. Utredningen ska lämna sitt betänkande i november 2020.

Utskottet noterar att regeringen avser att påbörja införandet av en familjevecka. Reformens syfte är att bl.a. underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningarna för föräldrar att förvärvsarbeta, främja minskat deltidsarbete och ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att vara lediga tillsammans med barnen. Den närmare utformningen bereds för närvarande inom Regeringskansliet, och regeringen avser att återkomma i frågan.

I propositionen Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd (prop. 2017/18:150) föreslog regeringen att efterlevandestöd inte ska få lämnas för längre tid tillbaka än sex månader före ansökningsmånaden. Riksdagen, som ställde sig bakom förslaget, ansåg i ett tillkännagivande till regeringen att regelverket för efterlevandestöd skulle skärpas. Tillkännagivandet innebar att regeringen skulle dels återkomma till riksdagen med förslag om att efterlevandestöd som kräver ansökan ska kunna lämnas för högst en månad före ansökningstillfället, dels tillsätta en utredning med uppdrag att ta ställning till om efterlevandestöd ska få lämnas till barn som bor i HVB-hem eller liknande (bet. 2017/18:SfU27, rskr. 2017/18:329). Genom förslaget om begränsning till en månads retroaktivitet för efterlevandestöd anser regeringen att tillkännagivandet i den delen är tillgodosett.

Vidare avser regeringen att återkomma när det gäller efterlevandestöd som lämnas till barn som bor i HVB-hem eller liknande. Enligt regeringen är tillkännagivandet inte slutbehandlat. Utskottet förutsätter att regeringen så snart som möjligt återkommer i frågan samt välkomnar förslaget om att retroaktiviteten inom efterlevandestödet förkortas från sex månader till en månad fr.o.m. den 1 januari 2020. Däremot är utskottet inte berett att förorda några andra förändringar av efterlevandestödet.

Riksdagen har bestämt ramen för utgiftsområde 12 till ca 101 miljarder kronor för 2020. Utskottet, som nu ska bestämma nivån på de olika anslagen inom utgiftsområdet, anser att de anslagsnivåer som regeringen föreslagit är rimliga och bör godtas. Av det skälet kan utskottet inte se att det för närvarande finns något utrymme för förändringar i övrigt av de familjepolitiska stöden, t.ex. höjt tak i föräldrapenningen och höjt bostadsbidrag.

Utskottet tillstyrker med det anförda regeringens förslag till anslagsfördelning inom utgiftsområde 12 och förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken. Därmed tillstyrker utskottet proposition 2019/20:1 punkterna 1 och 2 och avstyrker motionerna 2019/20:3299 (M) yrkandena 1 och 2, 2019/20:3368 (M) yrkande 29, 2019/20:2653 (SD), 2019/20:2797 (SD) yrkandena 2, 4, 7 och 8, 2019/20: 2798 (SD) yrkandena 1, 2, 4, 7, 8, 12 och 16, 2019/20:3105 (KD) yrkandena 13, 17, 31, 35 och 46, 2019/20:2990 (KD) yrkande 6 och 2019/20:3243 (KD) yrkande 43.

Särskilda yttranden

1. Statens budget inom utgiftsområde 12 (M)

Maria Malmer Stenergard (M), Katarina Brännström (M), Arin Karapet (M) och Ann-Sofie Alm (M) anför:

I partimotionen Återupprätta samhällskontraktet – en budget för Sverige (mot. 2019/20:3060) presenteras Moderaternas budgetförslag och riktlinjer för den ekonomisk politiken. När samhällskontraktet hotas av utbredd otrygghet och bristande välfärd krävs kloka prioriteringar. Det handlar om betydande ökningsar av de generella statsbidragen till välfärden och den största trygghets-satsningen i modern tid, samtidigt som försvaret stärks. Det handlar också om hur Sverige ska få fler jobb och högre tillväxt. Det behöver löna sig bättre att jobba. I Moderaternas budgetmotion tas ett stort grepp kring bidragen, och skatten på arbete sänks i alla inkomstgrupper.

Eftersom riksdagsmajoriteten i det första steget av budgetprocessen har gett budgetpolitiken en annan inriktning än den vi önskar avstår vi från ställnings-tagande när det gäller anslagsfördelningen inom utgiftsområde 12. Moderater-nas budgetalternativ bör ses som ett sammanhållet paket där inte någon eller några delar kan brytas ut och behandlas isolerat.

Moderaternas förslag när det gäller statens budget liksom förslag till ram för utgiftsområde 12 behandlas i finansutskottets betänkande 2019/20:FiU1 och vårt samlade förslag framgår av reservation 1 i det betänkandet. Förslaget till statens budget för 2020 inom utgiftsområde 12 läggs fram i motion 2019/20:3299.

Moderaternas budgetalternativ för utgiftsområde 12 innebär följande.

Vår uppfattning är att flerbarnstillägget endast ska kunna utges till svenska medborgare eller till den som har arbete här. Vidare anser vi att rätten till efterlevandestöd bör avskaffas för barn och ungdomar som bor i familjehem, stödboenden eller HVB-hem. Barn och ungdomar som bor i sådant boende är redan försörjda av offentliga medel.

Sammantaget anvisar vi 450 000 000 kronor mindre än regeringen till utgiftsområde 12 för 2020.

2. Statens budget inom utgiftsområde 12 (SD)

Paula Bieler (SD), Julia Kronlid (SD) och Jonas Andersson i Skellefteå (SD) anför:

Riksdagen har genom sitt beslut den 27 november 2019 fastställt att de sam-lade utgifterna för utgiftsområde 12 inte får överstiga 101 430 320 000 kronor 2020 (bet. 2019/20:FiU1, rskr. 2019/20:59). Eftersom Sverigedemokraternas förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivån kan vi inte reser-

vera oss till förmån för detta förslag. Därför väljer vi att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om vår politik inom utgiftsområde 12.

Sverigedemokraternas förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2019/20:2682. I den motionen finns också vårt förslag till ram för utgiftsområde 12. Motionen behandlas i finansutskottets betänkande 2019/20:FiU1 och vårt samlade förslag framgår av reservation 2 i det betänkandet. Förslaget till statens budget för 2020 inom utgiftsområde 12 läggs fram i motion 2019/20:2653.

Sverigedemokraternas budgetalternativ för utgiftsområde 12 innebär följande.

För att minska oron inför beslutet att bilda familj bör föräldrapenningen höjas från 80 till 85 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten och taket höjas till 12 prisbasbelopp. Vidare bör blivande mammor få rätt till tio dagar med graviditetspenning innan födseln och tillfällig föräldrapenning kunna utges till båda föräldrarna vid mödravårdsbesök från det att graviditeten är bekräftad. Även adoptionsbidraget bör höjas och då med 10 000 kronor för varje barn samt följa kostnadsutvecklingen. När det gäller möjligheten att få efterlevandestöd bör det krävas att barnet är svensk medborgare alternativt har EU/EES-medborgarskap och att föräldrarna var folkbokförda i Sverige vid dödsfallet. Vi vill vidare stärka bostadsbidraget för familjer med svag ekonomi och införa ett nytt anslag, Bidrag till förstföderskor, för inköp av t.ex. bilbarnstol och barnvagn.

Sammantaget anvisar vi 5 291 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 12 för 2020.

3. Statens budget inom utgiftsområde 12 (V)

Christina Høj Larsen (V) anför:

Eftersom riksdagsmajoriteten i det första steget av budgetprocessen har gett budgetpolitiken en annan inriktning än den jag önskar avstår jag från ställningstagande när det gäller anslagsfördelningen inom utgiftsområde 12.

Även om många barnfamiljer har fått det ekonomiskt bättre under 2000-talet, har andelen barnfamiljer som lever med låg ekonomisk standard ökat från omkring 8 procent i början av 2000-talet till 16 procent 2017. Utan familjepolitiska insatser skulle det handlat om en fjärdedel av de svenska barnfamiljerna. Denna siffra har varit mer eller mindre konstant. Den omfördelning och fattigdomsreducerande effekt inom familjepolitiken har alltså minskat avsevärt över tid. Vid en jämförelse av inkomstfattigdom mellan EU-länder syns kraftiga variationer såväl före som efter transfereringar. Sverige har gått från femte plats 2007 till trettonde plats 2017 avseende familjepolitikens betydelse för nivån på inkomstfattigdom. Från slutet av 1990-talet har den omfördelningseffekten av samtliga socialförsäkringar till barnfamiljer nästan halverats. Vänsterpartiet menar att denna trend måste vändas och att det är en av de viktigaste frågorna i socialförsäkringspolitiken.

Att föräldrar ska fördela ansvar för hem och barn lika är en av de mest centrala jämställdhetsfrågorna. Ett jämnare uttag av föräldraledighet skulle göra att kvinnors inkomster och hälsa ökar och att män tar större ansvar för hem och barn. Alla barn har rätt till en bra relation med båda sina föräldrar. En analys från Försäkringskassan visar att införandet av en tredje reserverad månad i föräldraförsäkringen 2016 har lett till ett mer jämställt uttag av föräldradagar. Analysen visar samtidigt att det är långt kvar till ett jämställt uttag och att ett mer styrande regelverk är nödvändigt. Vänsterpartiet vill se en individualiserad föräldraförsäkring. Kontakten mellan pappor och barn blir bättre om föräldrapenningdagarna har delats mer lika mellan föräldrarna. Vi avser återkomma med skarpa förslag som syftar till en mer jämlik och jämställd familjepolitik.

4. Statens budget inom utgiftsområde 12 (KD)

Hans Eklind (KD) anför:

Kristdemokraterna vill skapa förutsättningar för ett samhälle med god ekonomisk tillväxt och ett företagsklimat som står sig starkt i den allt hårdare globala konkurrensen. En väl fungerande ekonomisk politik ger oss resurser att satsa på välfärden, såsom en god vård och omsorg och en bra skola. Den ekonomiska politiken ska inte minst stärka familjerna och det civila samhället, vilket är grunden för ett samhälle byggt på gemenskap där människor känner tillit till varandra. Nu behövs en tydlig politisk inriktning för Sverige som lägger det mindre angelägna åt sidan och som genomför de strukturellt riktiga reformer som möter de problem samhället står inför. Kristdemokraternas förslag till statsbudget innehåller därför stora resurstillskott till vård, omsorg, socialtjänst och rättsväsende för att främja välfärd och trygghet för alla. Kristdemokraterna sätter välfärd och trygghet före annat. Och vi vill genomföra reformer som stärker samhällsgemenskapen. Det är vad Sverige behöver nu.

Riksdagen har genom sitt beslut den 27 november 2019 fastställt att de samlade utgifterna för utgiftsområde 12 inte får överstiga 101 430 320 000 kronor 2020 (bet. 2019/20:FiU1, rskr. 2019/20:59). Eftersom Kristdemokraternas förslag till anslag inom utgiftsområdet ligger över den nivå kan jag inte reservera mig till förmån för detta förslag. Kristdemokraternas budgetalternativ bör ses som en helhet. Därför väljer jag att avstå från ställningstagande och lägger i stället fram ett särskilt yttrande om vår politik inom utgiftsområde 12.

Kristdemokraternas förslag när det gäller statens budget finns i partimotion 2019/20:3341. I den motionen finns också vårt förslag till ram för utgiftsområde 12. Motionen behandlas i finansutskottets betänkande 2019/20:FiU1 och vårt samlade förslag framgår av reservation 4 i det betänkandet. Förslaget till statens budget för 2020 inom utgiftsområde 12 läggs fram i motion 2019/20:3105.

Kristdemokraternas budgetalternativ för utgiftsområde 12 innebär följande.

Med tanke på att barn upp till två år är i stort behov av sina föräldrar motsätter vi oss att antalet föräldrapenningdagar för nyanlända föräldrar begränsas

för barn yngre än två år. För att stärka kvinnors pensioner vill vi utöka antalet barnrättsår från fyra till fem och höja jämförelseinkomsten under barnrättsåren från 75 till 85 procent. Vidare anser vi att det barnrelaterade bostadsbidraget för hemmavarande barn bör höjas med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor för två barn och 600 kronor för tre eller flera barn. Samtidigt bör taket för den bidragsgrundande inkomsten höjas med 30 000 kronor. Adoptionsbidraget bör höjas till 90 000 kronor för varje barn och en kostnadsfri föräldrautbildning för presumtiva adoptivföräldrar införs. Enligt vår uppfattning bör höjningen kunna finansieras inom den befintliga ramen för anslaget 1:4 Adoptionsbidrag.

Sammantaget anvisar vi 3 422 000 000 kronor mer än regeringen till utgiftsområde 12 för 2020.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:1 Budgetpropositionen för 2020 utgiftsområde 12:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.8).
2. Riksdagen anvisar ramanslagen för budgetåret 2020 under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:2653 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

2019/20:2797 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna under den tidigare delen av graviditeten och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bidrag till förstföderskor och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka föräldrapenningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja taket i föräldrapenningen och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2798 av Julia Kronlid och Linda Lindberg (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att båda föräldrarna ska ha lagstadgad rätt att närvara vid besök hos mödravården under hela graviditeten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny form av tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bidrag till förstföderskor och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka föräldrapenningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett höjt tak i föräldrapenningen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka bostadsbidraget och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja adoptionsbidraget och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2990 av Hans Eklind m.fl. (KD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka pensionsrätten för barnår med ett år och höja jämförelseinkomsten i pensionsrätt för barnår och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3105 av Ebba Busch Thor m.fl. (KD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka pensionsrätten för barnår med ett år samt att höja jämförelseinkomsten i pensionsrätten för barnår och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om antalet föräldrapenningdagar för nyanlända med barn yngre än två år och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja det särskilda bostadsbidraget för hemmavarande barn samt inkomsttaket och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjt adoptionsbidrag och kostnadsfri föräldrautbildning för presumtiva adoptivföräldrar och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

2019/20:3243 av Larry Söder m.fl. (KD):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja bostadsbidraget för hemmavarande barn och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3299 av Maria Malmer Stenergård m.fl. (M):

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2020 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om flerbarnstillägg och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3368 av Maria Malmer Stenergard m.fl. (M):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rätten till efterlevandestöd för barn och ungdomar i hvb- och familjehem samt stödboenden ska avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens och motionärernas anslagsförslag

Anslag för 2020 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Tusental kronor

Anslag		Regeringens förslag	M	SD	Avvikelse från regeringen	
					V	KD
1:1	Barnbidrag	33 493 943	−300 000			
1:2	Föräldraförsäkring	47 288 762		+3 369 000		+82 000
1:3	Underhållsstöd	2 627 264				
1:4	Adoptionsbidrag	20 184		+2 000		
1:5	Barnpension och efterlevandestöd	997 300	−150 000	−80 000		
1:6	Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 691 391				
1:7	Pensionsrätt för barnår	7 565 300				+2 400 000
1:8	Bostadsbidrag	4 746 176		+1 000 000		+940 000
	Nya anslag					
99:1	Bidrag till förstföderskor			+1 000 000		
Summa för utgiftsområdet		101 430 320	−450 000	+5 291 000	±0	+3 422 000

BILAGA 3

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 77 kap. 16 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

77 kap.

16 §¹

En annan efterlevandepension än barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden. Barnpension får inte lämnas för längre tid tillbaka än två år före ansökningsmånaden.

Efterlevandestöd får inte lämnas för längre tid tillbaka än <i>sex månader</i> före ansökningsmånaden.	Efterlevandestöd får inte lämnas för längre tid tillbaka än <i>en månad</i> före ansökningsmånaden.
--	---

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för ansökan om efterlevandestöd som har kommit in till Pensionsmyndigheten före ikraftträdandet.